

Het begin van de Vijfde Colonne-paniek

'De Vijfde Colonne' was een begrip dat in de lente van 1940 nog slechts drie-en-een-half jaar oud was. Het dateerde, zoals wij in ons eerste deel beschreven, uit '36 toen in het begin van de Spaanse burgeroorlog een der rebellerende generaals in een radiotoespraak dreigend op de operaties van vier tegen Madrid oprukkende militaire colonnes gewezen had, daaraan toevoegend dat de aanval op het centrum van de republikeinse regering geopend zou worden door een vijfde colonne die zich al in de Spaanse hoofdstad bevond. 'De toevallige combinatie 'vijfde colonne' werd tot het begrip 'Vijfde Colonne' verheven.¹

Toen dat geschiedde, was in menig land reeds beduchtheid jegens Duitsland gewekt door de acties of intriges van drie met het Derde Rijk sympathiserende groepen: Duitse staatsburgers (Rijksduitsers) die in andere landen woonden; burgers van die landen welke van Duitse afkomst waren en min of meer grote nationale minderheden vormden (de z.g. Volksduitsers); en volledig inheemse nationaal-socialistische dan wel anderszins pro-Duitse partijen. Al vóór '36 was menigmaal op zijn minst de schijn gewekt dat Hitlers beleid er systematisch op gericht was, Duitslands buurstaten en potentiële tegenstanders te verzwakken door actie, niet alleen van buiten af, maar ook van binnen uit. Misschien was de staatsgreep der Oostenrijkse nationaal-socialisten in juli '34, hoewel mislukt, er wel het duidelijkst voorbeeld van geweest. Na '36 deden zich meer van die voorbeelden voor. In maart '38 leek de intocht van de Duitse troepen in Oostenrijk het directe gevolg van een daartoe strekkend verzoek dat (gelijk bekendgemaakt werd) de nationaal-socialistisch-gezinde Oostenrijkse minister van binnenlandse zaken, dr. Arthur Seyss-Inquart, tot Berlijn gericht had, en evident was het, dat in de maanden die volgden, in Tsjechoslowakije de Volksduitse minderheid (de z.g. Sudetenduitsers) precies deed wat in Hitlers kraam te pas kwam; medio september '38 kwam zij zelfs formeel in opstand tegen het gezag van de Tsjechoslowaakse regering. Deze en dergelijke verschijnselen deden in tal van landen, niet alleen bij de autoriteiten maar ook bij de publieke opinie, twijfel ontstaan met betrekking tot de loyaliteit van de daar woonachtige Rijks- en Volksduitsers; men raakte er steeds sterker van overtuigd dat zij met het Derde Rijk in geheim contact stonden en grif bereid waren, de directieven te volgen welke zij uit Berlijn ontvingen; diezelfde overtuiging ging zich uitstrekken tot de inheemse nationaal-socialisten. Al vóór het uitbreken van de tweede wereldoorlog werd Mussert in ons land door velen

¹ L. de Jong: *De Duitse Vijfde Colonne in de tweede wereldoorlog* (1953), p. 5.